

ELEŞTİRİ NEDİR:

Bir edebi eserin ya da sanat eserinin iyi ve kötü, başarılı ve zayıf yanlarının belli bir takım bilimsel yöntemlerle incelenip ortaya koyulduğu yazıları tenkit yani eleştiri denir. Eleştiri yapılırken eserin içeriği ve bu içeriğin ele alınış biçimi belgeler ve deliller ışığında irdelenir. Bir edebi eserin sadece iyi yanlarının ortaya konması övgü; yine sadece kötü yanlarının sergilenmesi ise yergi olarak nitelendirilir. İki durumu da eleştiri yapılmış olmaz. Gerçek eleştiride eleştirmen tarafsız olmalıdır. Bu demek değildir ki bir edebi eser tümüyle güzel ve başarılı ya da tamamen başarısız olamaz. Bazı eserler tüm yönleri ile kusursuzdur.

Eleştiri türünün özellikleri:

İyi ve tarafsız bir eleştiri nasıl olmalı?

Eleştirmenin bir edebi ya da sanat eserinin kıymetini yani değerini ortaya koymak için yapıldığını belirtmiştik. Bu yönü ile eleştirinin amacının iyi ve güzeli ortaya çıkarmak olduğunu söyleyebiliriz.

- 1- Eleştiri yazılarında yazar nesnel bir dil kullanır.
- 2- Eleştiri türü bilimsel yazılar arasında değerlendirilir.
- 3- Eleştiri yazılarında tarafsızlık esastır.
- 4- Eleştiri yazılarında anlatım açık ve sadedir.
- 5- Eleştiri yazıları diğer türlerde olduğu gibi bir plan ile yazılır.
- 6- Eleştiri yazılarında düşünceyi geliştirme yollarından yararlanır.

Eleştiri türünde yazı nasıl yazılır?

Bir eleştiride bulunabilmek için insanın konu eser hakkında bilgi birikiminin olması gerekir. Örneğin bir şiirin eleştirisini yapabilmek için şiir hakkında bilgimizin olması gerekir. Birçok şiir okumuş Türk ve Dünya edebiyatından şiir örnekleri sıralayabilen, şiirin özelliklerini bilen bir insanın şiiri eleştirmesi ile şiirden anlamayan bir insanın herhangi bir şiir üzerinde yargıda bulunması aynı bilimsellikte ve değerde olmayacaktır. Anlaşılacağı üzere iyi bir eleştiri yazısı bilgi birikimi gerektirir.

Eser belirleme:

Edebiyatta her gün yeni bir eser kaleme alınmaktadır. Eleştiri yazısı yazılmadan önce hangi başlıkta eleştiri yapılacağı belirlenmelidir. Örneğin eleştiri roman alanında mı? Ya da tiyatro alanında mı? Yapılacak karar verilmelidir. Sonrasında eser seçilmelidir. Güncel eserlerin eleştirisi her zaman daha dikkat çekici olacaktır.

Eleştiride amacın belirlenmesi:

Her eleştiri bir amaca yöneliktir. eleştiri yapmanın amacı her zaman olumlu olmalıdır. Bir eleştiri yazısının ilk amacı edebi eserin değerini ortaya çıkarmaktır. Bunun yanı sıra tanıtmak, okur kazanmak, edebi eserin kalıcılığını sağlamak vb. amaçlarla da eleştiri yazısı yazılabilir.

Bilgi toplama:

Eleştirisi yapılacak alanda, konuda yazar araştırma inceleme yapar. Örneğin yeni çıkan bir roman eleştiriliyorsa kütüphanelerde roman hakkında bilgi toplanır. Öncesinde yazılmış romanlar incelenir. Eleştirisinde bulunulacak romana özgü bilgiler taranır. Misal eleştiri yapılan romanda olayların geçtiği yer başka hangi romanlarda kullanılmış, roman ile yazar arasındaki bağlantı nedir?

Tasnif:

Yazar tüm araştırma incelemelerinin sonunda bilgi, belge ve notlarını gözden geçirir. İşe yarayan ve işe yaramayacak olanları belirler.

Yazma:

Yazma işi eleştiride en külfetli iştir. Yazı belli bir plan ile oluşturulur. İyi bir eleştiride yazı bölümlere ayrılmalıdır.

a- İlk bölüm, giriş:

Bu bölümde yazar eleştirisinde bulunacağı eseri tanıtmalıdır. Ele alınan eserin adı, konusu, yayın yılı, yazarı vb. tanıtılmalıdır. Bu bölümde yazar benzer eserlerden örnek de verebilir.

b- Eleştiri bölümü, gelişme:

Bu bölümde yazar eserin ilk olarak olumlu yanlarını sıralar. Eser bir bütün olarak değerlendirilir. Bir eleştiride her zaman olumlu özellikler olumsuz özellikleri bastırmalıdır. Aksi halde edebi eseri eleştirmemek eleştirmekten deha doğru olacaktır. Yine bu bölümde eser hakkındaki olumsuz görüşler belgelendirilerek, eserden örnekler verilerek sunulmalıdır.

Eleştiri bölümünde yazarın bir olumlu bir olumsuz örnekler vermesi onun üslubuyla ilgilidir.

c- Değerlendirme, özet, sonuç:

Bu bölümde yazar eleştiride bulunduğu noktaları özetlemeli, sıralamalıdır.

d- Yayın:

Eleştiri yazıları yayına geçmeden önce başka uzmanların gözünden de değerlendirilmelidir.

İyi bir eleştirmen nasıl olmalı?

1- İyi bir eleştirmen her şeyden önce tarafsız olmalıdır.

2- Eleştirmenin bilgi birikiminin, genel kültürünün iyi olması gerekir.

Eleştirisinde bulunduğu bir roman hakkında yazarından daha az bilgi birikimine sahip bir eleştirmenin yazısı kimse tarafından dikkate alınmaz.

3- İyi bir eleştirmen dili ustalıkla kullanmalıdır. Üslubunda kırıcı incitici olmamalıdır.

4- İyi bir eleştirmen eleştirmenliği bir yan uğraş olarak değil bir meslek edasında yapmalıdır.

5- İyi bir eleştirmen g¼ncel olayları takip etmelidir.

6- İyi bir eleştirmen eleştiride bulunduğu alanda kendini geliştirmelidir.

7- Her Şeyden öte iyi bir eleştirmen bol bol okumalıdır.

“Bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olamayız.”

Niçin eleştiriye ihtiyaç duyarız?

Sanat ve edebiyat dünyasında her gün belki yüzlerce eser verilmektedir. Bunlar arasında birçok değerli yapıt daha gün yüzüne çıkamadan kaybolup gitmektedir. İyinin başarılının ayrıştırılmadığı bir ortamda sanatın ve edebiyatın gelişmesi mümkün değildir. Zira gelişme ancak basamak basamak olur. Geçmişte ortaya konmuş değerli eserler gelecekte yazılacak daha başarılı eserler için örnek teşkil eder. Roman türünün tarihsel gelişimini düşünelim: ilk defa Tanzimat döneminde edebiyatımıza girmiştir. İlk örnekleri oldukça başarısızdır. Zira edebiyatımızda bu türü deneyen yazarlarımıza örnek olacak roman geçmişimiz yoktur. Böylelikle Batı edebiyatından oldukça başarılı ilk çeviriler roman türünü tanımamızı sağlamıştır. Eğer önümüze sunulan örnekler çok başarısız vasat örnekler olsaydı romancılığımız bu kadar gelişme gösterebilecek miydi?

Eleştiri okur ile yazar arasında bağlantı kurar. Okurun seçiciliği zayıftır. Birçok okur eleştirilmiş bir eseri okumak ister. Bunu bir sinema yapıtını izlemek için başkasından görüş almaya benzetebilirsiniz.